

Kesit Akademi Dergisi

The Journal of Kesit Academy

ISSN/ICCH: 2149 - 9225

Yıl/Year/Год: 6, Sayı/Number/Номер:
25, Aralık/December/Декабрь 2020,
s./pp. 91-115

Geliş/Submitted/ Отправлено: 14.11.2020
Kabul/Accepted/ Принимать: 19.12.2020
Yayımlanmış/Published/ Опубликованный: 25.12.2020

10.29228/kesit.47596

Araştırma Makalesi
Research Article
Научная Статья

Doç. Dr. Muhittin DÜZENLİ

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
Temel İstam Bilimleri Bölümü, Türkiye
mduzenli@omu.edu.tr

ORCID 0000-0002-0916-5181

Prof. Dr. Osman EYÜPOĞLU

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Türkiye
eyupoglu@omu.edu.tr

ORCID 0000-0001-6912-4739

Doç. Dr. Ferhat GÖKÇE

Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi
Temel İstam Bilimleri Bölümü, Türkiye
fgokce@ybu.edu.tr

ORCID 0000-0002-8181-1088

KIRGIZİSTAN'DAKİ DİN GÖREVLİLERİNİN HADİS BİLGİ DÜZEYLERİ¹

THE LEVELS OF HADITH KNOWLEDGE OF IMAM IN KYRGYZSTAN

Öz: Cami ve cemaat yoluyla dini bilgi almak isteyen insanların doğrudan irtibat kurduğu kişiler öncelikle erkekler için imamlar veya müezzinler, bayanlar için Kur'an Kursu öğretmenleridir. Din hizmetlerinin temelini bu kimseler teşkil eder. Dolayısıyla din görevlilerinin bilgi birikimleri hitap ettiği toplumun verimli bir din

¹ No conflicts of interest were reported for this article./Bu makale için herhangi bir çıkar çatışması bildirilmemiştir. Corresponding Author/Sorumlu Yazar: Muhittin DÜZENLİ

This study was supported by Kyrgyzstan-Turkey Manas University. Project (KTMU-BAP-2018.SBE.02) It was completed by reporting on 26.06.2019./Bu çalışma Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi tarafından KTMU-BAP-2018.SBE.02 proje numarası ile desteklenmiş olup söz konusu proje 26.06.2019 tarihinde raporlandırılarak sonlandırılmıştır.

Cite as/Atıf: Düzenli, M., Eyüpoğlu, O. ve Gökçe, F. (2020). Kırgızistan'daki Din Görevlilerinin Hadis Bilgi Düzeyleri. *Kesit Akademi Dergisi*, 6 (25): 91-115. <http://dx.doi.org/10.29228/kesit.47596>

Checked by plagiarism software. Benzerlik tespit yazılımıyla kontrol edilmiştir. CC-BY-NC 4.0

hizmeti almalarında son derece etkilidir. Din görevlilerinin vazifelerini icra ederken en çok başvurdukları kaynak olarak Sünnet/Hadisi görmekteyiz. Bu nedenle din görevlilerinin Sünnet/Hadis algısı üzerinde durum tespiti anlamında geniş kapsamlı bir araştırmanın yapılması önem arz etmektedir. Bu genel amaç ve problem çerçevesinde Kırgızistan'ın yedi farklı bölgesinde 226 farklı din görevlisine geniş bir anket yapılmıştır. Bu çalışmada elde ettiğimiz verileri toplu olarak değerlendirdiğimizde din görevlilerinin Hadis kaynaklarını yeterince tanımadıkları, bu alanda yazılmış ve Kırgız diline tercüme edilmiş eser olmadığı için kaynaklara ulaşma noktasında sıkıntı çektikleri anlaşılmaktadır. Dolayısıyla din görevlilerinin sahip oldukları hadis malumatının net olarak mevzu diyemsek de büyük ölçüde zayıf hadislerden oluştuğunu söylemek mümkündür. Daha doğrusu hadislerin zayıfını sahihinden ayırt edecek derecede yeterli eğitim alamadıkları ve bu konuda kaynak sıkıntısı da çektikleri anlaşılmaktadır. Özellikle kadınlarla ilgili mevzu (uydurma) hadislerin büyük oranda sahîh olarak belirtilmesi din görevlilerinin olumsuz kadın algısına sahip olduklarını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Hadis Eğitimi, imam, cami, Müftiyat, Kırgızistan.

Abstract: Those who want to religious knowledge through mosques and congregations meet their needs either from imams or teachers of the Qur'anic Courses based on their being males or females. The bases of religious services are constituted by those people. Because of this, the accumulation of religious knowledge of imams is extremely important to present effective religious services for target group. Imams use mostly hadiths which are the second source of Islam during their religious services. For this purpose, searching their hadith knowledge is very important. Within the framework of this general purpose and problem, 226 different imams in seven different regions of Kyrgyzstan were surveyed. When we evaluate the data obtained from this study we found that imams do not know basic hadith sources sufficiently and they have some difficulties at reach to those sources because there are not enough hadith sources or some basic hadith sources have not been translated into Kyrgyz language yet. Thus, it can be said that much more of imams' knowledge concerning hadith are fabricated or weak hadiths. The main reason for this is that since they have not taken enough hadith courses or information during their education, they cannot distinguish authentic hadith from fabricated hadith. They have particularly negative images about women because they accept fabricated hadith concerning women as authentic hadiths.

Key Words: Hadith Education, imam, mosque, Muftiyat, Kyrgyzstan.

Giriş: Problem, Amaç ve Önem

Cami ve cemaat yoluyla dini bilgi almak isteyen insanların doğrudan irtibat kurduğu kişiler öncelikle erkekler için imamlar veya müezzinler, bayanlar için Kur'an Kursu öğretmenleridir. Din hizmetlerinin temelini bu kişiler teşkil eder. Dolayısıyla din görevlilerinin bilgi birimleri, hitap ettikleri toplumun verimli bir din hizmeti almalarında son derece etkilidir.

Din görevlileri, özellikle en küçük yerleşim birimlerinde dahi görev yapan imamlar, için-

de yaşadığımız toplumun din anlayışının şekillenmesinde önemli bir etkiye sahiptirler. Zira onlar toplumda dini pratiklerin yerine getirilmesinde ve temel bazı bilgilerin öğrenilmesi noktasında bir rehberlik görevi yapmaktadırlar. Camide verilen vaaz ve hutbelerin yanında cami dışında değişik vesilelerle yapılan sohbetlerde de insanları aydınlatmakta ve kafalarındaki sorunlarına cevap bulmalarına yardımcı olmaktadır. Din görevlilerinin bu vazifeyi icra ederken yararlandıkları temel İslami kaynakların başında Sünnet/Hadis gelmektedir.

Din görevlilerinin vazifelerini icra ederken en çok başvurdukları kaynak olarak Sünnet/Hadisi görmekteyiz. Bu nedenle din görevlilerinin Sünnet/Hadis algısı üzerinde durum tespiti anlamında geniş kapsamlı bir araştırmanın yapılması önem arz etmektedir.

Toplumda sağlıklı bir Sünnet/Hadis anlayışının; dolayısıyla sağlıklı bir din anlayışının oluşması her şeyden önce din görevlilerinin sağlıklı bir Sünnet/Hadis anlayışına da sahip olmalarına bağlıdır. Bunun için din görevlilerinin sahip oldukları hadis bilgilerinin alan araştırmaları ile tespit edilmesi son derece önemlidir. Yapılacak araştırma, Kırgızistan'daki hadis eğitiminin başarısı ve neler yapılması gerektiği hakkında da bilgi verecektir. Dolayısıyla elde edilen veriler, din görevlilerini yetiştiren medreseler ve İlahiyat Fakültelerinde verilecek hadis derslerinde üzerinde durulması gereken hususların tespitine yönelik önemli ipuçları sunacağı gibi aynı zamanda kaynak eksikliği konusunda neler yapılabileceğini de belirlemiş olacaktır. Ankete katılacak görevlilerin bir kısmının medreselerde eğitim aldıklarını da göz önüne aldığımızda, elde edeceğimiz sonuçların bu kurumlardaki hadis eğitimi ve problemleri hakkında da bilgi vereceğini düşünüyoruz. Bu durumda araştırmanın **temel problem** cümlesi, "din görevlilerinin yararlandıkları hadis kaynakları nelerdir ve hadisleri anlama ve yorumlamada bilgi düzeyleri yeterli midir?" şeklinde kurulabilir.

Bu genel amaç ve problem çerçevesinde Kırgızistan'ın yedi farklı bölgesinde 226 farklı din görevlisine uyguladığımız anket ile aşağıdaki **alt problemlere** cevap aranmıştır:

- Kırgız toplumunun dini hayatına yön vermeye çalışan din görevlilerinin hadis ilmine dair bilgileri ne düzeydedir?
- Din görevlilerinin hadis bilgilerini elde etmede kullandıkları kaynaklar nelerdir?
- Din görevlilerinin hadis bilgilerinde uydurma hadislerin etkisi var mıdır?
- Hadisleri anlama ve değerlendirmede bilgi düzeyleri yeterli midir?
- Kırgız dilinde hadis alanına ilişkin kaynaklar yeterli düzeyde midir? Bu konuda neler yapılabilir?

İslam dinini kabul etmiş toplumlarda dini hayatı belirleyen ana kaynaklar hiç şüphesiz Kur'an ve Sünnettir. Hadis alanında Kırgızca telif/tercüme edilen eserlere bakıldığında bu alanda oldukça önemli bir boşluğun olduğu ve birkaç kaynağın dışında hadis ilmine dair sağlıklı bir literatürün henüz oluşturulamadığı müşahade edilmektedir. Şunu da ifade etmeliyiz ki sağlıklı bir hadis/sünnet anlayışının teşekkül etmesinde hadis ilmine dair kaynakların varlığı etkili olduğu gibi bu kaynakların niteliği ve öğretim yöntemleri de son derece önemlidir. Zira radikal dini hareketlerin, referanslarını Kur'an ve sünnetin yanlış anlaşılması ve yorumlanmasından aldıkları tarihi bir gerçektir. Bu nedenle dini sahih bir şekilde anlatmakla görevli olanların hadis ilmine dair bilgileri, problemleri ve kaynak ihtiyaçlarının tespiti bu araştırmanın temel hedefidir.

1. Kapsam, Yöntem, Sınırlılıklar ve İlgili Çalışmalar

Kırgızistan'daki dini durum ve din eğitimiyle ilgili yapılan çalışmalar olmakla birlikte,² bunlar hala sınırlıdır ve bu konuda yapılması gereken önemli çalışma konuları vardır. Yapılabilecek çalışmalardan birisi de din görevlileri ile ilgilidir. Bu bağlamda Kırgızistan genelinde camilerde görev yapan din görevlilerinin mesleki yeterliklerini ve mesleki sorunlarının neler olduğunu ortaya koyan bir çalışma yine tarafımızdan gerçekleştirilmiş ve "Kırgızistan'daki Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlilikleri ve Problemleri" adıyla yayımlanmıştır.³ Söz konusu çalışmada din görevlilerinin sosyo-ekonomik ve kültürel durumları, din görevliliğine bakışları, mesleklerine karşı besledikleri memnuniyet, din görevlisi-toplum ilişkileri, mesleki bilgi ve yeterlik durumları, Müftiyat'tan beklentileri ve diğer sorunları gibi konular araştırılmaya çalışılmıştır. Din görevlilerinin hadis bilgi düzeylerine yönelik bu çalışmamız da değinilen çalışmaya paralel olarak yürütülmüş; söz konusu iki çalışmanın beraber yapılması uygulanan anketlerin güvenilirlik düzeylerinin tespitinde de önemli katkı sağlamıştır.

Çalışmamız, bütünüyle din görevlilerinin hadis alanına ilişkin bilgi ve problemlerini tespit etmeye yönelik olduğu için öncelikle bir alan araştırmasını gerektirmiştir. Bir *saha araştırması* olması nedeniyle çalışmamız niteliksel metodolojiye sahiptir. Daha çok tabiat bilimlerinde kullanılan niceliksel metodolojide genelleme, tahmin ve açıklama amaçları esas olduğu halde, sosyal bilimler için daha uygun olan niteliksel metodolojide ise derinlemesine tasvir, yorumlama ve anlama amaçları esastır. Veri toplama araçları yoğun istatistiksel işlemlere uygun olarak hazırlansa da neticede bunlarla elde edilen bilgiler mülakat ve katılımcı gözlemlerle de desteklenerek yorumlanmakta, rakamsal veriler arasındaki ilişkilerden "*yaprak uçmuşsa rüzgâr esmiştir*" biçiminde tek nedene dayalı açıklayıcı bir sonuç değil; "*bir yerde hadis yanlış algılanıyorsa orada, a) bireyin örgün eğitim gördüğü okullarla, b) kendi psiko-sosyal kişiliğiyle, c) sosyal çevreyle ve d) siyasi sistemle ilişkili birçok faktör belli-belirsiz oranlarda etkili olmaktadır*" şeklinde birçok nedene dayalı anlayıcı bir netice elde edilmeye çalışılmaktadır.⁴

Kırgızistan'daki din görevlilerinin hadis alanına ilişkin bilgi ve birikimlerinin tespitine dair yürütülecek pratik çalışma ülkenin yedi bölgesinde (oblasında) çalışan din görevlileri esas alınarak gerçekleştirilmiştir.⁵ Benzeri bir çalışma 2007 yılında Mehmet Bilen tarafından Isparta ilinde gerçekleştirilmiş; toplam 213 kişiye anket uygulanmış ve söz konusu çalışma "Din Görev-

² Kozukulov, T., Kırgızistan'da Devletin Din Siyaseti. *Akademik Hassasiyetler*, 2017, 4(7), 85-104; Kozukulov, T., Tarihî Süreçte Orta Asya ve Kırgızistan'da Din Siyaseti ve Eğitimi, *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2005, 24, 167-182; Kılavuz, M. A. & Pay, S., Kırgızistan'da Bir Din Eğitimi Kurumu: Medreseler, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2009, 18/1, 247-278; Artıkbaev, K., *Kırgızistan'daki Camilerde İmamların Vaazlarında Kullandıkları Hadislerin Hadis İlmî Açısından Değerlendirilmesi, Oş Örneği* (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara, 2003.

³ Mustafa Köylü & Bakıt Murzaraimov & Muhittin Düzenli & Osman Eyüpoğlu ve diğerleri, "Kırgızistan'daki Din Görevlilerinin Mesleki Yeterlilikleri ve Sorunları", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2019, 6/4, ss.3101-3125.

⁴ Osman Eyüpoğlu, *Yoksulluk ve Dini Hayat Samsun Kent Merkezi Örneği*, Etüt Yayınları, Samsun, 2010, ss.27-28.

⁵ Çalışmamız Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi tarafından KTMU-BAP-2018.SBE.02 proje numarası ile desteklenmiş olup söz konusu proje 26.06.2019 tarihinde raporlandırılarak sonlandırılmış; Rektörlük Yönetim Kurulunun 15.10.2019 tarihli 23 numaralı toplantısında da oy birliğiyle kabul edilmiştir.

lilerinin Hadis Bilgileri Üzerine” adıyla yayımlanmıştır.⁶ Yine Selçuk Coşkun tarafından “Halkın Hadis Bilgisi Üzerine Mahalli Bir Araştırma” adı ile Bayburt ili ve çevresinde 150 kişiye anket uygulanarak gerçekleştirilen diğer bir çalışma daha bulunmaktadır. Ancak adı geçen çalışma halka yönelik olarak gerçekleştirildiği için yüzeysel hadis bilgilerini test etmeye yönelik bir çalışmadan öteye geçememiştir.⁷

Bizim çalışmamızın ise uygulama alanı itibariyle bir ilk çalışma olduğu anlaşılmaktadır. Çalışmamızda, Kırgızistan’ın yedi farklı bölgesinde bulunan din görevlilerinin hadis bilgi düzeyleri belirlenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda din görevlilerinin bağlı olduğu kadınlıklar ile görüşüldükten sonra, hazırlanmış olduğumuz anket çalışması (Ek-1), hizmet içi eğitim uygulamaları esnasında yedi bölgenin tamamına ulaşılarak 226 din görevlisine uygulanmıştır. Kırgızistan’da bulunan cami ve din görevlileri sayısı dikkate alındığında yaptığımız bu çalışmanın çok geniş kapsamlı olduğu söylenebilir.⁸ Çalışmamızda din görevlilerinin doğrudan okuyup cevaplayacakları 87 sorudan oluşan bir anket hazırlanmıştır.⁹ Ankette din görevlilerine yönelik kişisel bilgilerle ilgili bazı sorular sorulduktan sonra onların hadis kaynaklarına dair bilgilerini ortaya koyacak olan sorulara geçilmiştir. Din görevlerinin kaynak bilgisini ölçmek için, oldukça yaygın olan dokuz tane Hadis kitabının adını verip bunları okuyup okumadıklarına dair sorular sorulmuştur. Bunun yanında, Hadis Usulü ve Hadis Tarihi ile ilgili herhangi bir eser okuyup okumadıkları sorulmuş; okunan/okutulan eserlerin adlarını yazmalarını da istenmiştir. Ayrıca, belli konularla ilgili seçtiğimiz bazı ayet, hadis ve atasözlerini doğru bilip bilmediklerini öğrenmeyi amaçlayan kapalı uçlu sorulara da yer verilmiştir.

Toplanan veriler ve anketler proje ekibi tarafından istatistik programı (SPSS) kullanılarak değerlendirilmiştir. Elde edilen verilerin değerlendirilmesi neticesinde, din görevlilerinin hadis bilgi düzeyleri; hangi kaynaklardan beslendikleri; zayıf/uydurma rivayetleri ne derecede bildikleri; bu tür rivayetleri kullanıp kullanmadıkları ve hadis ilmine dair hangi eserlere ihtiyaç duyulduğu gibi hususlarda belirlediğimiz alt problemlerin cevapları oluşturulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışma din görevlilerinin hadis bilgi düzeylerinin ortaya konulması, Kırgızistan genelinde görev yapan yaklaşık 2500 din görevlisinin Hadis/Sünnet formasyonlarının tespiti ve böylece daha iyi görev yapabilmelerine yönelik objektif öneriler açısından son derece önemlidir. Bu çalışma ile din görevlilerinin Hadis/Sünnet bilgisi açısından ne düzeyde oldukları tespit edilmiş ve eksiklerinin tamamlanması için neler yapılması gerektiği tartışılmıştır. Ayrıca bu çalışma Kırgızistan’da din görevlilerinin genel sorunlarının çözümünde ve genel din eğitimi problemlerinin tespitinde ilgili makamlara önemli önerileri de içermiş olacaktır.

⁶ Bkz. Mehmet Bilen, Din Görevlilerinin Hadis Bilgileri Üzerine, *İslami İlimler Dergisi*, Yıl 2, Sayı: 2, Güz 2007, ss.81-104.

⁷ Selçuk Coşkun, Halkın Hadis Bilgisi Üzerine Mahalli Bir Araştırma, *Hadisin Dünyü-Bugünü ve Geleceği Sempozyumu*, Samsun, 1993, ss.215-228.

⁸ Bağımsızlık öncesi ülkede yalnızca 39 cami bulunurken, bu sayının 2018 yılı itibariyle 2838’e ulaştığı resmi kurumlar tarafından belirtilmektedir. <https://muftiyat.kg/maalyimat/>, 02.10.2018.

⁹ Uyguladığımız bu anketin soruları daha önce benzer bir çalışmayı gerçekleştiren Mehmet Bilen’in ilgili makalesinden alınmış ve bir kısmı değiştirilmek suretiyle Kırgızistan’a adapte edilmiştir. Anket sorularını kullanmamıza izin veren Mehmet Bilen hocamıza şükranlarımızı sunmayı bir borç olarak telakki ediyoruz.

2. Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırmanın bilgi/veri toplama tekniği teorik malumatı gerektiren kısımlarda *literatür incelemesi*; pratik malumatı gerektiren hususlarda ise *anket formu*, *mülakat* ve kısmen *katılımcı gözlem*den oluşmaktadır. Zira tek başına literatür incelemesi de istatistiksel veriler de yeterli bulunmamaktadır. Anketin uygulanmasından elde edilen veriler, çalışmanın temel ve alt problemleri gereği spesifik veya derin istatistiksel işlemlere gerek duyulmamıştır. Sade yüzdellik işlemlerle çalışmanın alt problemlerine gerekli cevaplar bulunmuştur. Uygulama esnasında katılımcılarla yüzyüze görüşmeler de yapılarak rakamsal verilerin daha isabetli yorumlanması sağlanmıştır.

2.1. Din Görevlilerinin Genel Özellikleri

Çalışmaya katılan din görevlilerinin genel özellikleri bağlamında görev türleri, yaş dağılımları, yaşadıkları yerler ve eğitim durumları dikkate alınmıştır. Çalışmayı tablo detayına bölmek için bu özelliklere ilişkin istatistiksel veriler önce tablo olarak verildikten sonra kısaca yorumlanacaktır.

Tablo-1: Görev Türü

Görevi	Sayı	%
İmam	221	97,8
Diğer	5	2,2
Toplam	226	100,0

Tablo-2: Din Görevlilerinin Yaş Dağılımı

Yaşı	Sayı	%
18-24	14	6,2
25-29	36	15,9
30-34	67	29,6
35-39	45	19,9
40 ve üzeri	49	21,7
Cevapsız	15	6,6
Toplam	226	100,0

Tablo-3: Din Görevlilerinin Yaşadığı Yerler

Yaşadığı Yer	Sayı	%
Köyde	197	87,2
İlçede ya da kasabada	7	3,1
Şehirde	19	8,4
Cevapsız	3	1,3
Toplam	226	100,0

Tablo-4: Din Görevlilerinin Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Sayı	%
İslam üniversitesi	9	4,0
Medrese	61	27,0
Başka	142	62,8
Cevapsız	14	6,2
Toplam	226	100,0

Kırgızistan'ın yedi bölgesinde (oblasında) çalışan din görevlilerine uyguladığımız ankete toplam 226 kişi katılmıştır. Bunların 221 tanesi (%97,8) İmam olarak görev yapmaktadır. Ankete katılanların 5 tanesi de (%2,2) diğer şikkını işaretlemiştir. Bunlar da ya müezzin ya da Kur'an Kursu öğretmenidir. Din görevlilerinin %45,5'i de 25-34 arası yaşta; %41,6'sı da 35 ve üzeri yaştadır. Din görevlilerinin genellikle gençlerden oluştuğu görülmektedir. Bu da Kırgızistan'da dini özgürlüklerin geç tanınmasına bağlı olarak izah edilebilir.

Anketimizin 4, 10, 11. soruları imamların öğrenim durumlarını tespate yönelik sorulardan oluşmaktadır. Bu sorulara verilen cevaplar ışığında Tablo-4'te de görüleceği üzere Üniversite mezunu olanların sayısı 9 kişi ile (%4'le) sınırlı kalmıştır. Dolayısıyla din görevlilerinin %96'sının üniversite mezunu olmadıkları ortaya çıkmıştır. Ayrıca ankete katılan din görevlilerinin %87,2'sinin köyde yaşadığı ve şehirde görev yapsa bile görev yerine bir vasıta ile ulaştığı tespit edilmiştir. Kısaca sosyo-ekonomik ve eğitim açısından ilk bakışta yeterli bir seviyenin olmadığı görülmektedir. Türkiye'de yapılan benzer araştırmada ise imamların %42,3'ü İmam Hatip Lisesi, %31,9'u da yüksekokul mezunu olarak tespit edilmiştir.¹⁰

2.2. Din Görevlilerinin Hadis Kaynak Bilgisi

Anketimizdeki 18-23 arası sorular, din görevlilerinin kaynak bilgilerini test etmeyi amaçlamaktadır. Burada din görevlilerine Kütüb-i Sitte'yi oluşturan altı hadis kitabı ile Hadis Usulü ve Hadis Tarihine dair herhangi bir eser kitap okuyup okumadıkları sorulmuş; varsa okudukları eserleri yazmaları istenmiştir. Yine çalışmanın sadeliğini şekil ve rakam detayına boğmamak adına önce ilgili tablolar verildikten sonra bunların kısaca yorumları yapılmaya çalışılacaktır.

2.2.1. Din Görevlilerinin Hadis Kitaplarını Okuma Oranları

Tablo 5-8: Din Görevlilerinin Hadis Kitaplarını Okuma Oranları

Kaynak Kitaplar	Tablo-5: Buhari Câmiu's-Sahîh		Tablo-6: Müslim Câmiu's-Sahîh		Tablo-7: Tirmizî Sünen		Tablo-8: Ebû Dâvûd Sünen	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Okuma Tutumları								
Tamamını okudum	24	10,6	12	5,3	18	8,0	11	4,9
Kısmen okudum	106	46,9	56	24,8	49	21,7	39	17,3
Hiç okumadım	29	12,8	32	14,2	31	13,7	37	16,4
Arapçasını okudum	4	1,8	4	1,8	4	1,8	4	1,8
Toplam	163	72,1	104	46,0	102	45,1	91	40,3
Cevapsız	63	27,9	122	54,0	124	54,9	135	59,7
Toplam	226	100,0	226	100,0	226	100,0	226	100,0

Tablo 9-12: Din Görevlilerinin Hadis Kitaplarını Okuma Oranları

Kaynak Kitaplar	Tablo-9: Nesâî Sünen		Tablo-10: İbn Mâce Sünen		Tablo-11: Malik b. Enes Muvatta		Tablo-12: İmam Nevevî Riyâzu's-Salihîn	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Okuma Tutumları								
Tamamını okudum	4	1,8	5	2,2	2	0,9	38	16,8

¹⁰ Bilen, s.83.

Kısmen okudum	14	6,2	24	10,6	8	3,5	35	15,5
Hiç okumadım	40	17,7	40	17,7	41	18,1	32	14,2
Arapçasını okudum	2	0,9	3	1,3	1	,4	5	2,2
Toplam	60	26,5	72	31,9	52	23,0	110	48,7
Cevapsız	166	73,5	154	68,1	174	77,0	116	51,3
Toplam	226	100,0	226	100,0	226	100,0	226	100,0

Tablo-5 ile Tablo-12 arası toplam 8 tabloda görüldüğü gibi en çok okunan hadis kitabı İmam Nevevi'nin *Riyâzu's-Salihîn* adlı eseridir. Din görevlilerinin %16,8'i bu eseri tamamen okuduğunu, %15,5'i de kısmen okuduğunu belirtmektedir. Türkiye'de yapılan benzer çalışmada bu oranlar, tamamen okuyanlar %40,8; kısmen okuyanlar %43,7 şeklindedir.¹¹ *Riyâzu's-Salihîn* adlı eserden sonra en çok okunan kitap ise Buhari'nin *el-Câmiu's-Sahîh* adlı eseridir. Ankete katılanların %10,6'sı bu eseri tamamen okuduğunu %46,9'u ise kısmen okuduğunu ifade etmişlerdir. Diğer eserler ise din görevlileri tarafından çok az okunmuştur. Muhtemelen İmam Nevevi'nin *Riyâzu's-Salihîn* adlı eserinin çok fazla okunmasının en önemli nedeni, bu eserin Kırgızca'ya çevrilmiş olmasıdır. Diğer eserler ise büyük ihtimalle Arapça bilen din görevlilerinin kişisel çabalarıyla okunmuştur. Bu nedenle hadis kitaplarının din görevlileri arasında bu kadar az okunmasının en önemli nedeninin söz konusu eserlerin Kırgız diline çevrilmemiş olmasından kaynaklandığını söyleyebiliriz.

2.2.2. Din Görevlilerinin Hadis Usulü ve Hadis Tarihi Bilgi Düzeyleri

Tablo 13-14: Din Görevlilerinin Hadis Usulü ve Hadis Tarihi Bilgi Düzeyleri

Kaynak Kitaplar	Tablo-13: Hadis Usulü'ne Dair Eser Okunma Oranları		Tablo-14: Hadis Tarihi'ne Dair Eser Okunma Oranları	
	Sayı	%	Sayı	%
<i>Okuma Tutumları</i>				
Evet	79	35,0	53	23,5
Hayır	125	55,3	147	65,0
Toplam	204	90,3	200	88,5
Cevapsız	22	9,7	26	11,5
Toplam	226	100,0	226	100,0

Anketimizin 19-22. soruları "Hadis Tarihi ve Hadis Usulü ile ilgili bir kitap okudunuz mu?" şeklindeydi. Ankete katılanların %35'i Hadis Usulü ile ilgili, %23,5'i ise Hadis Tarihi ile alakalı eser okuduğunu ifade etmiştir. Bu oranlar Türkiye'de yapılan benzer çalışmada, Ankara için %12,7; Şırnak için %9,7 ve Isparta için %18,7 şeklindedir.¹² Din görevlileri arasında medrese mezunlarının fazla olması, medrese eğitimi esnasında bu eserleri okuduklarını göstermektedir. Görüldüğü gibi Hadis Tarihi ve Hadis Usulü eserleri din görevlileri arasında çok az bilinmektedir. Hiç şüphesiz 2019 yılına kadar Hadis Tarihi ve Usulüne ilişkin Kırgız dilinde herhangi bir eser telif edilmemiş olması bunun en önemli bir nedeni olarak gösterilebilir. Bu da dinimizin temel kaynağı Sünnet/Hadis'in bize nasıl geldiğinin ve Hadis Edebiyatının nasıl bir tarihsel süreç içinde geliştiğinin din adamları tarafından yeterince bilinmediği anlamına gelmektedir. Ayrıca ankete katılanlardan "Hadis Usulü kitabı okudunuz mu?" ve "Hadis Tarihi Kitabı okudunuz mu?" sorularına olumlu yanıt verenlerin çoğunun, "Hangi Hadis Usulü kitabını okudunuz?" ve "Hangi Hadis Tarihi kitabını okudunuz?" şeklindeki açık uçlu sorulara, Hadis Usulü

¹¹ Bilen, s.87.

¹² Bilen, s.90.

ve Hadis Tarihi ile ilgisi olmayan eser isimleri de yazdıkları görülmüştür.

2.3. Din Görevlilerinin Hadis Bilgi Düzeylerinin Mahiyeti

Bu kısımda anketimize dâhil ettiğimiz konulardan sadece ilmin fazileti ve kadın konusu ile ilgili rivayetlere verilmiş olan cevapları değerlendireceğiz. Bu değerlendirmeyi, sözü edilen konularla ilgili olarak seçmiş olduğumuz sahih (doğru) ve mevzu (uydurma) hadislerle dair verdikleri cevaplar üzerinden yapmaya çalıştık.

2.3.1. İlmî Faziletiyle İlgili Hadisler

Uyguladığımız ankette ilmin faziletiyle ilgili yedi tane mevzu (uydurma) hadis ve beş tane de sahih hadis din görevlilerine sunularak bu hadislerin sıhhat derecelerine dair kanaatleri sorulmuştur. Çalışmamızın bu bölümünde bu sorularla ilgili bulgular üzerinde durulacaktır. Söz konusu uydurma hadisler ve bunlara din görevlilerinin vermiş olduğu cevaplar şu şekildedir:

2.3.1.1. İlmî Faziletiyle İlgili Mevzu (Uydurma) Hadisler

Tablo 15-18: İlmî Faziletiyle İlgili Mevzu (Uydurma) Hadisler

Hadisler	Tablo-15: “İlim Çin’de bile olsa alınır” ¹³ ifadesi nedir? (soru 25)		Tablo-16: “Beşikten meza- ra kadar ilim öğreniniz” ¹⁴ ifadesi nedir? (soru 37)		Tablo-17: “Bir saat dü- şünmek, bir yıl ibadetten daha hayırlıdır” ¹⁵ ifadesi nedir? (soru 49)		Tablo-18: “Âlimlerin mü- rekkebi şehitle- rin kanından daha değerli- dir” ¹⁶ ifadesi nedir? (soru 61)	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlgili Kanaatler								
Ayet	9	4,0	29	12,8	5	2,2	8	3,5
Sahih hadis	165	73,0	166	73,5	125	55,3	73	32,3
Uydurma hadis	29	12,8	16	7,1	36	15,9	39	17,3
Atasözü	7	3,1	6	2,7	24	10,6	31	13,7
Bilmiyorum	11	4,9	4	1,8	26	11,5	62	27,4
Toplam	221	97,8	221	97,8	216	95,6	213	94,2
Cevapsız	5	2,2	5	2,2	10	4,4	13	5,8
Toplam	226	100,0	226	100,0	226	100,0	226	100,0

¹³ Suyûtî, *el-Leâli’l-masnûa fi’l-ehâdîsi’l-mevzûa*, nşr. Ebû Abdurrahman Sâlih b. Muhammed b. Uveyza, I-II, Beyrut: Dârü’l-kütübî’l-ilmîyye, 1417/1996, I, 175-176; İbnü’l-Cevzî, *Ebü’l-Ferec, Mevzûât*, nşr. Tevfik Hamdân, I-II, Beyrut: Dârü’l-kütübî’l-ilmîyye, 1995, I, 215.

¹⁴ Kaynaklarda bulunamamıştır. طلبوا العلم من

¹⁵ Aliyyu’l-Kârî, *el-Esrâru’l-merfûa fi’l-ahbâri’l-mevdûa*, tahk.: Muhammed Latif es-Sabbâğ, Mektebetü’l-İslâmî, Beyrut 1391/1971, s.162; Ebü’l-Hasan Ali b. Muhammed b. Arrak el-Kinani, *Tenzihü’ş-Şerâti’l-Merfû’a ‘Ani’l-Ahbâri’ş-Şeni’ati’l-Mevzû’a*, thk. ve ta’lik Abdülvehhab Abdüllatif, Abdullah Muhammed es-Siddik, Mektebetü’l-Kahire, Kahire, II, 375.

¹⁶ Ebû Abdullah Muhammed b. Ali b. Muhammed el-Havlani Şevkani, *el-Fevaidü’l-Mecmua fi’l-Ehâdîsi’l-Mevzûa*, thk. Abdurrahman b. Yahyâ el-Yemani, Mektebetü’l-İslami, Beyrut, 1407, s.287; Cemaleddin Muhammed Tahir b. Ali el-Hindi Fettehi, *Tezkiretü’l-Mevzuat*, Beyrut, I, 23.

Tablo 19-22: İlimin Faziletiyle İlgili Mevzu (Uydurma) Hadisler

Hadisler	Tablo-19: "Ümmetimin âlimleri İsrailo- ğullarının pey- gamberleri gibi- dir" ¹⁷ ifadesi nedir? (soru 73)		Tablo-20: "Ben ilmin şeh- ri: Ali de kapı- sıdır" ¹⁸ ifadesi nedir? (soru 82)		Tablo-21: "Kim muttaki bir âlimin arka- sında namaz kılırsa, bir pey- gamberin arka- sında namaz kılmış gibi olur" ¹⁹ ifadesi nedir? (soru 85)		Tablo-22: İlimle İlgili Mevzu (Uy- durma) Hadis- lere Dair Bilgi Düzeyi)	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlgili Kanaatler								
Ayet	10	4,4	3	1,3	2	0,9	13	5,8
Sahih hadis	121	53,5	166	73,5	132	58,4	136	60,0
Uydurma hadis	40	17,7	20	8,8	38	16,8	30	13,5
Atasözü	5	2,2	9	4,0	2	0,9	12	5,1
Bilmiyorum	35	15,5	16	7,1	38	16,8	26	11,4
Toplam	211	93,4	214	94,7	212	93,8	217	95,8
Cevapsız	15	6,6	12	5,3	14	6,2	9	4,2
Toplam	226	100,0	226	100,0	226	100,0	226	100,0

Görüldüğü gibi çok az sayıda din görevlisi verilen yedi uydurma hadisin mevzu olduğunu söyleyebilmişlerdir. En meşhur mevzu (uydurma) hadislerden seçilen bu hadislerin çoğunlukla sahih (doğru) olarak işaretlenmesi din görevlilerinin hadis formasyonlarının son derece alt seviyede olduğunu göstermektedir. Zaten Hadis Tarihine dair herhangi bir kitap okumayanların oranının %65,0 olması da bu durumu teyit etmektedir. Ayrıca düşük bir oran da olsa bazı görevliler tarafından bu uydurma hadislerin ayet olarak ifade edilmesi üzerinde durulması gereken diğer önemli bir husustur.

Son sütunda Tablo-15 ile Tablo-21 arası toplam 7 tablonun genel ortalamaları verilmiştir. Ortalamaların verildiği bu sütunda da görüldüğü üzere hadis bilgi düzeyi oldukça yetersizdir. Cevapsızları da dâhil ettiğimizde en meşhur uydurma hadisleri tanıma bilinci sadece %13,5 seviyesinde kalmaktadır. Türkiye'de yapılan benzer araştırmada Ankara ve Şırnak illerinin uydurma hadisleri tanıma oranı daha da düşük çıkmıştır (%11,1)²⁰. Isparta'da ise daha sevindirici bir sonuç ortaya çıkmıştır (%24,1).²¹ Bu üç ilin ortalaması dikkate alındığında (11,1+24,1/2=) %17,6 sonucu Bişkek sonucundan (%13,5) biraz daha yüksektir. Ancak her iki ülkenin de sonuçları kuşkusuz yetersizdir. Hizmet içi eğitim kursları sayesinde bu sayısal veriler din görevlileri-ne izah edilip nedenleri üzerinde tartışılırsa çok yararlı neticeler alınabilir.

¹⁷ Aliyyu'l-Kârî, *el-Esrâru'l-merfûa fi ahbâri'l-mevdûa*, ts.247; Fettehi, *Tezkiretü'l-Mevzuat*, I, 286; Ali el-Kari el-Herevi el-Mekki, *el-Masnû fi Marifeti'l-Hadîsi'l-Mevzû*, thk. Abdülfettâh Ebû Gudde, Mektebü'l-Matbuati'l-İslamiyye, Kahire, 1984/1404, s.123.

¹⁸ İbnü'l-Cevzî, *Mevzûât*, nşr. I, 350; İbn Arrak, *Tenzihü's-Şer'ati'l-Merfû'a*, I, 429.

¹⁹ Aliyyu'l-Kârî, *el-Esrâru'l-merfûa fi ahbâri'l-mevdûa*, s.233; Şevkani, *el-Fevaidü'l-Mecmua fi'l-Ehâdîsi'l-Mevzua*, s.32.

²⁰ Bilen, s.94.

²¹ Bilen, s.95.

2.3.1.2. İlmin Faziletiyle İlgili Sahih Hadisler

Tablo 23-27: İlmin Faziletiyle İlgili Sahih Hadisler

Hadisler	Tablo-23: "Allah kimin hakkında hayır dilerse onu dinde fakih kılar" ²² ifadesi nedir? (soru 29)		Tablo-24: "Sadece iki kişiye haset edilir. Biri Allah'ın verdiği malı Hak yoluna harcayan, diğeri de Allah'ın kendisine verdiği hikmetle (bilgiyle) hükmeden ve öğrendir" ²³ ifadesi nedir? (soru 21)		Tablo-25: "İlim talebi için yola çıkana Allah da Cennet'e giden yolu kolaylaştırır" ²⁴ ifadesi nedir? (soru 22)		Tablo-26: "Hz. Aişe: Ne mutlu Ensar kadınlarına! Hayâ onların dinlerini öğrenmelerine engel olmadı" ²⁵ ifadesi nedir? (soru 67)		Tablo-27: "Kadınlar Hz. Peygamber'den (s.a.v.) kendilerine bir gün belirleyip o günde onlara ders vermesini isterler. Bunun üzerine O da onlara bir gün belirledi" ²⁶ ifadesi nedir? (soru 78)	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ayet	64	28,3	25	11,1	26	11,5	2	0,9	1	0,4
Sahih hadis	133	58,8	187	82,7	189	83,6	122	54,0	89	39,4
Uydur. hadis	8	3,5	6	2,7	4	1,8	37	16,4	49	21,7
Atasözü	2	0,9	6	2,7	3	1,3	2	0,9	1	0,4
Bilmiyorum	9	4,0	224	99,1	222	98,2	50	22,1	68	30,1
Toplam	216	95,6	2	0,9	4	1,8	213	94,2	208	92,0
Cevapsız	10	4,4	25	11,1	26	11,5	13	5,8	18	8,0
Toplam	226	100,0	226	100,0	226	100,0	226	100,0	226	100,0

Din görevlilerinin sahih hadisleri bilme oranlarının uydurma hadislere göre daha yüksek olduğu gözükmektedir (%63,7=144 kişi). Sahih olarak bilinme oranı en düşük hadis 27. tabloda %39,4 ile "Kadınlar Hz. Peygamber'den (s.a.v.) kendilerine bir gün belirleyip o günde onlara ders vermesini isterler. Bunun üzerine O da onlara bir gün belirledi" şeklinde yer alan hadistir. Ankara ve Şırnak'taki sonuçlarda da bu hadis %52,6 ile en düşük tanınırlık oranına sahiptir.²⁷

İlimle ilgili sahih hadisleri tanıma konusunda en yüksek oran ise %83,6 ile 25. tabloda "İlim talebi için yola çıkana Allah da Cennet'e giden yolu kolaylaştırır" şeklinde yer alan hadis olmuştur. Ankara ve Şırnak'taki sonuçlarda da benzer şekilde bu hadis %91,1 ile en yüksek tanınırlık oranına sahiptir.²⁸ Ancak bu sahih hadisleri uydurma olarak nitelendirenlerin oranı

²² Buhârî, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, *es-Sahih*, Beytü'l-Efkârî'd-Devliyye, Riyad, 1998, İlim, 3/10; et-Tirmizî, Muhammed b. İsâ, *es-Sünen*, Beytü'l-Efkârî'd-Devliyye, Riyad 1998, İlim, 38/1.

²³ Buhârî, İlim, 3/15.

²⁴ Buhârî, İlim, 3/10; Ebû Dâvûd, Süleyman b. Eş'as b. İshak el-Ezdî es-Sicistânî, *es-Sünen*, Beytü'l-Efkârî'd-Devliyye, Riyad, 1998, İlim, 24/1

²⁵ Buhârî, İlim, 3/50.

²⁶ Buhârî, İlim, 3/50.

²⁷ Bilin, s.96.

²⁸ Bilin, s.96.

da az değildir (3,5+2,7+1,8+16,4+21,7/5=%9,22=21 kişi). 21 kişinin sahih hadisi uydurma olarak nitelenmesi, üzerinde durulmaya değer bir ayrıntıdır.

Dolayısıyla az önce belirtmiş olduğumuz kanaatimizi tekrarlayacak olursa sahih hadislerin yüksek bir oranda sahih olarak bilinmesine rağmen, mevzu hadislerin oldukça düşük oranlarda mevzu (uydurma) olarak algılanması, din görevlilerinin hadis konusunda yeterli bilgi/bilinç düzeyine sahip olmadıklarını göstermektedir. Onlar her hadisi genellikle sahih olarak anlama eğilim göstermektedirler. Bu nedenle sahih ile uydurma arasındaki farka yeterince dikkat edememektedirler. Bu da aşırı lafızcı bir bakış açısına sahip olduğuna yani yeterli yorum gücüne sahip olunmadığına işaret etmektedir. Lafzın zahirine tabi olmakla batınına yani anlamına da dikkat etmek arasındaki denge kurulamamaktadır.²⁹ Bu sonuç, alınan dini eğitimin sahih hadislerle mevzu hadisleri birbirinden ayırt etmeye yetmediğini göstermektedir. Başka bir ifadeyle Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hadisi olarak gelen her rivayetin, gerçekten sahih olduğunu araştırma ihtiyacı hissetmeksizin onu kabul etme eğiliminin hâkim olduğu anlaşılmaktadır. Halk düzeyinde bu tür bir sonuç makul olarak karşılanabilecek ise de din görevlilerinin hadis bilgi düzeylerinin bu seviyede olmaması gerekmektedir. 27. tabloda, "Kadınlar Hz. Peygamber'den (s.a.v.) kendilerine bir gün belirleyip o günde onlara ders vermesini isterler. Bunun üzerine O da onlara bir gün belirledi" şeklinde yer alan hadisin en düşük derecede sahih olarak bilinme seviyesinde kalmasını, din görevlilerinin muhakeme gücüne sahip olduğu ama bunun yetersiz kaldığı bağlamında değerlendirmek mümkündür. Bu da bize onlara, felsefe ve din bilimlerinin de öğretildiği İlahiyat fakültelerinde bir şekilde uzaktan eğitime tabi tutulma imkânlarının tanınmasının çok yararlı olacağını ima etmektedir.

2.3.2. Kadın Meselesiyle İlgili Hadisler

Burada kadının toplumsal statüsü ile tabiatına dair uydurma ve sahih hadis örnekleri üzerinden, araştırmaya katılanların bilgi ve tutumları tespit edilmeye çalışılacaktır.

²⁹ Kur'an'ın mevcut sosyo-kültürel koşullarla girdiği anlamlı/dinamik iletişim bize vahiyle hayat, madde ile mâna, din ile dünya, lafız ile mâna veya zahir ile batın arasında tamamlayıcı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Bu konuda birkaç sosyal psikolojik irdeleme örneği olarak şunlara bakılabilir: Osman Eyüpoğlu ve Murat Yıldız, "Kur'an'ı Anlamaya Yönelik Literal ve Kültürel Yaklaşımların Sosyal Değişmeye Uyum Açısından İşlevselliği", *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2016, 5/3, ss.163-198; Osman Eyüpoğlu, Hüseyin Çelik ve Murat Yıldız, "Bireysel Dini Tecrübe ve İşlevselcilik Açısından Kur'an Kıssaları", *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2017, 6/4, ss.263-287; Osman Eyüpoğlu ve Erkan Perşembe, "İşlevsellik Açısından Ahlâk-Din İlişkisi", *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2018, 7/4, ss.79-96; Osman Eyüpoğlu ve Niyazi Usta, "İtaat Kavramının Gerekçeleri Açısından Kur'an'ın Eleştirel Düşünceye Bakışı", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2019, 19/2, ss.347-378; Osman Eyüpoğlu, Mustafa Cora ve Murat Yıldız, "Kur'an'ın Sosyal Yaptırımsallığı", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 33, Yıl: 2012, (ss.41-66).

2.3.2.1. Kadın Meselesiyle İlgili Mevzu (Uydurma) Hadisler

Tablo 28-31: Kadın Meselesiyle İlgili Mevzu (Uydurma) Hadisler

Hadisler	Tablo-28: “Kadınlara danışın ama onlara muhalefet edin” ³⁰ ifadesi nedir? (soru 27)		Tablo-29: “Kadınlarınıza yazmayı öğretmeyiniz ve onları yüksek odalarda barındırmayınız” ³¹ ifadesi nedir? (soru 39)		Tablo-30: “Allah ata binen kadınlara lanet etmiştir” ³² ifadesi nedir? (soru 63)		Tablo-31: “Kadın olmasaydı erkek-Cennet'e girerdi” ³³ ifadesi nedir? (soru 75)	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İlgili Kanaatler								
Ayet	32	14,2	12	5,3	19	8,4	7	3,1
Sahih hadis	45	19,9	29	12,8	60	26,5	26	11,5
Uydurma hadis	66	29,2	95	42,0	71	31,4	90	39,8
Atasözü	12	5,3	12	5,3	5	2,2	32	14,2
Bilmiyorum	51	22,6	67	29,6	56	24,8	56	24,8
Toplam	206	91,2	215	95,1	211	93,4	211	93,4
Cevapsız	20	8,8	11	4,9	15	6,6	15	6,6
Toplam	226	100,0	226	100,0	226	100,0	226	100,0

Uydurma olduğu genel bir dini bilgi ile dahi anlaşılabilir olan bu rivayetlerin büyük oranda sahih hadis olarak işaretlenmesi din görevlilerinin bu konuda eksik olduklarını göstermesinin yanı sıra aynı zamanda olumsuz kadın algısının imamlar arasında yaygın olduğuna da işaret etmektedir. Burada (yukarıdaki son 4 tabloda) tüm bu uydurma hadislerin uydurma olduğunu düşünenlerin ortalaması $(29,2+42,0+31,4+39,8/4=)$ 35,6'dır. Bu veri de söylediklerimizi desteklemektedir. Uydurma olarak bilinme oranı %29,2 ile en düşük hadis 28. tabloda, “Kadınlara danışın ama onlara muhalefet edin” şeklinde yer alan sözdür. Ankara ve Şırnak'taki çalışmada bu hadise ait oran %32,4'tür.³⁴

Kadınlara ilgili uydurma hadislerin tanınmasında en yüksek oran ise %42,0 ile 29. tabloda “Kadınlarınıza yazmayı öğretmeyiniz ve onları yüksek odalarda barındırmayınız” şeklinde yer alan ifadeye ait olmuştur. Ankara ve Şırnak'taki çalışmada bu hadise ait oran %57,3'tür. Yine Ankara ve Şırnak'taki çalışmada en yüksek oran %62,4 ile “Kadın müslüman değildir ama müslümana lazımdır” uydurma sözüne aittir. İkinci yüksek oran kadınlara yazı öğretilmemesine dair söze ait çıkmıştır (%57,3).³⁵ Kadınlara yazmayı öğretmemeye dair talebin uydurma olduğunu anlayan birinin sade bir mantıksal muhakeme ile kadınlara yazmayı öğretmeme talebinin de uydurma olduğunu anlaması beklenir. Yukarıda sözünü ettiğimiz disiplinler arası eğitim eksikliği; yani hem İslami ilimler ve hem de felsefe ve din bilimleri konusunda yeterli eğitim görememe sorunu burada da söz konusudur.

³⁰ Aliyyu'l-Kârî, *el-Esrâru'l-merfûa fi ahbâri'l-mevdûa*, s.224.

³¹ Suyûtî, *el-Leâli'l-masnûa fi ehâdîsi'l-mevezûa*, II, 143; Şevkani, *el-Fevaidü'l-Mecmua fi'l-Ehâdîsi'l-Mevzua*, s.126.

³² Aliyyu'l-Kârî, *el-Esrâru'l-merfûa fi ahbâri'l-mevdûa*, s.282.

³³ Suyûtî, *el-Leâli'l-masnûa fi'l-ehâdîsi'l-mevezûa*, II, 159.

³⁴ Bilen, s.98.

³⁵ Bilen, s.98.

2.3.2.2. Kadın Meselesiyle İlgili Sahih Hadisler

Tablo 32-35: Kadın Meselesiyle İlgili Sahih Hadisler

Hadisler	Tablo-32: "En iyileriniz eşlerine karşı en iyi davrananlarınızdır" ³⁶ ifadesi nedir? (soru 31)		Tablo-33: "Hz. Aişe: Rasûlullah (s.a.v.) ne bir hizmetçisini ne de bir eşini dövdü. O eliyle hiçbir şeye vurmadı" ³⁷ ifadesi nedir? (soru 47)		Tablo-34: "Dul kadın (evliliği konusunda) velisinden daha fazla söz sahibidir. Bakireye ise sorulur; susması onun izni demektir" ³⁸ ifadesi nedir? (soru 69)		Tablo-35: "İnanan bir erkek inanan bir kadına (eşine) kızmasın. Bir davranışını beğenmezse bir diğerini beğenir" ³⁹ ifadesi nedir? (soru 80)	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
<i>İlgili Kanaatler</i>								
Ayet	25	11,1	2	0,9	4	1,8	17	7,5
Sahih hadis	185	81,9	193	85,4	135	59,7	161	71,2
Uydurma hadis	8	3,5	14	6,2	39	17,3	12	5,3
Atasözü	1	,4	0	0,0	9	4,0	1	,4
Bilmiyorum	3	1,3	11	4,9	30	13,3	18	8,0
Toplam	222	98,2	220	97,3	217	96,0	209	92,5
Cevapsız	4	1,8	6	2,7	9	4,0	17	7,5
Toplam	226	100,0	226	100,0	226	100,0	226	100,0

Hadisler konusunda din görevlilerindeki kafa karışıklığını bu verilerde de görmek mümkündür. Yukarıdaki son dört tabloda bu sahih hadisler ayet diyenlerin ortalaması %5,3; uydurma diyenlerin oranı %8,1; sahih diyenlerin oranı ise %74,5'tir. Sahih olarak bilinme oranı %59,7 ile en düşük hadis 34. tabloda, "Dul kadın (evliliği konusunda) velisinden daha fazla söz sahibidir. Bakireye ise sorulur; susması onun izni demektir" şeklinde yer alan hadistir. Ankara ve Şırnak'taki çalışmada bu hadis %77,9 oranı ile 2. tanınırlık sırasında yer almıştır.⁴⁰ Ankara ve Şırnak'taki çalışmada en düşük tanınırlık oranı, "inanın bir erkek inanan bir kadına (eşine) kızmasın. Bir davranışını beğenmezse bir diğerini beğenir" sözüne aittir (%65,3).⁴¹

Kadınlarla ilgili sahih hadislerin tanınmasında en yüksek oran ise %85,4 ile 33. tabloda "Hz. Aişe: Rasûlullah (s.a.v.) ne bir hizmetçisini ne de bir eşini dövdü. O eliyle hiçbir şeye vurmadı" şeklinde yer alan hadise ait olmuştur. Ankara ve Şırnak'taki çalışmada en yüksek tanınırlık oranı, "En iyileriniz eşlerine karşı en iyi davrananlarınızdır" sözüne aittir (%92,0). Aynı çalışmada "Hz. Aişe: Rasûlullah (s.a.v.) ne bir hizmetçisini ne de bir eşini dövdü. O eliyle hiçbir

³⁶ "et-Tirmizî, Rada, 9/11; İbn Mâce, Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebeî el-Kazvîni, *es-Sünen*, Beytü'l-Efkârî'd-Devliyye, Riyad 1998, Nikâh, 9/50.

³⁷ İbn Mâce, Ebu Abdullah Muhammed b. Yezid er-Rebeî el-Kazvîni, *es-Sünen*, Beytü'l-Efkârî'd-Devliyye, Riyad 1998, Nikâh, 9/51.

³⁸ Ebû Dâvûd, Nikâh, 12/24.

³⁹ Müslim, Ebû'l-Hüseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî, *el-Câmiu's-sahih*, Beytü'l-Efkârî'd-Devliyye, Riyad 1998, Rıda, 17/18.

⁴⁰ Bilen, s.100.

⁴¹ Bilen, s.100.

şeye vurmadı” hadisinin tanınırlığı ise %72,3 ile 3. sırada yer almıştır.⁴²

Burada çalışmamıza ait en düşük ve en yüksek tanınırlık oranlarını verdiğimiz her iki hadisin de aslında sade bir din eğitimi ve mantıksal kıyas neticesinde evrensel insani değerlere gayet uygun olduğu anlaşılabilir. Cahiliye dönemi açısından bakılınca bunların insani değerler konusunda en üst seviyede birer yenilik olduğu da görülebilir. Buna rağmen din görevlilerinin farklı tutum belirtmeleri, yukarıda değindiğimiz disiplinler arası ilahiyat eğitimi konusundaki eksiklikle izah edilebilir.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmada elde ettiğimiz verileri toplu olarak değerlendirdiğimizde din görevlilerinin Hadis kaynaklarını yeterince tanımadıkları, bu alanda yazılmış ve Kırgız diline tercüme edilmiş eser olmadığı için kaynaklara ulaşma noktasında sıkıntı çektikleri anlaşılmaktadır. Dolayısıyla din görevlilerinin sahip oldukları hadis malumatının net olarak mevzu diyemsek de büyük ölçüde zayıf hadislerden oluştuğunu söylemek mümkündür. Daha doğrusu hadislerin zayıfını sahihinden ayırt edecek derecede yeterli eğitim alamadıkları ve bu konuda kaynak sıkıntısı da çektikleri anlaşılmaktadır. Özellikle kadınlarla ilgili mevzu (uydurma) hadislerin büyük oranda sahih olarak belirtilmesi din görevlilerinin olumsuz kadın algısına sahip olduklarını da göstermektedir. Bu tür algılar da alınan yetersiz ilahiyat eğitiminden kaynaklanmaktadır. Farklı bakış açılarının da öğretildiği İlahiyat fakültesinden mezun olan din görevlisi yok denecek kadar azdır (%4,0). Medrese mezunları da aslında az bir orana sahiptir (%27,0). Bu açıdan bakıldığında din görevlilerinin değindiğimiz eksiklikleri, aldıkları ilahiyat eğitiminin yetersizliğine bağlı olmaktadır.

Anketimizde yer alan mevzu (uydurma) hadislerin doğru olarak bilinme oranlarının oldukça düşük olmasına karşılık; sahih hadislerin bilinme oranlarının yüksek olması bizi yanıltmamalıdır. Sahih hadislerin yüksek oranlarda bilinmesi din görevlilerinin hadis bilgilerinin sıhhatine delalet etmez. Zira din görevlilerinin çoğu bazı mevzu (uydurma) hadisleri de sahih olarak bilmektedir. Daha doğrusu hadis diye duydukları her şeye inanma eğilimi göstermeleri onların aşırı lafızcı bir bakış açısına sahip olduklarını veya hadisleri yorumlayacak derecede sağlam bir ilahiyat eğitim alamadıklarını göstermektedir.

Kısaca söylemek gerekirse din görevlilerinin almış olduğu hadis eğitimlerinin son derece yetersiz olduğu uyguladığımız bu anket sonucu ortaya çıkmıştır. Bunun en temel nedenlerinden biri Hadis Usulü ve Hadis Tarihi alanında bu zamana kadar Kırgız dilinde yayımlanmış herhangi bir eserin bulunmaması ve temel hadis kaynaklarının da sadece Arapça olarak ulaşılabilir nitelikte olmasıdır. Bu bağlamda Manas Yayınları arasından yayımlanan “Hadis Usulü ve Tarihi” adlı eserin Kırgız diline çevrilmiş olmasının son derece önemli olduğunu düşünmekteyiz. Ayrıca T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanmış olan “Hadislerle İslam” adlı 7 ciltlik bir eserin Kırgızcaya çevrilmesi ve hemen tüm din görevlilerine ücretsiz olarak dağıtılması ileriye dönük umut verici çalışmalar olmakla birlikte yetersizdir.

Çalışmanın başında zikrettiğimiz temel alt problemlere elde edilen veriler ışığında cevap verecek olursak alt problemlerin ifade ediliş sırasına göre şunlar söylenebilir:

⁴² Bilen, s.100.

1. Kırgız toplumunun dini hayatına yön vermeye çalışan din görevlilerinin hadis ilmine dair bilgilerinin, hadis diye her okunan veya duyulan söze itibar etme seviyesinde olduğu anlaşılmaktadır.

2. Din görevlilerinin hadis bilgilerini elde etmede kullandıkları kaynakların başında İmam Nevevi'nin *Riyâzu's-Salihîn* adlı eserinin geldiği ancak Kırgızcaya çevrilmesine rağmen bunu da %16,8'inin tamamen; %15,5'ininse kısmen okuduğu görülmektedir. Tüm kaynaklara dair verilerde tamamen, kısmen veya Arapçasından (%1,5) okuduğunu ifade edenlerin toplam oranının %26,1; hiç okumadığını ifade edenlerin ve cevapsız bırakanların toplam oranı ise %73,9 olduğu tespit edilmiştir. Arapça hadis kaynağı okuyanların oranı çok düşüktür. %26,1-%1,5=%24,6'lık okunma oranı Kırgızca çeviriye aittir. Bu veriler kaynak yetersizliğine ve Arapça seviyesinin düşüklüğü ile usul eğitiminden yoksunluğa işaret etmektedir:

Tablo-36: Din Görevlilerinin Sahih Hadis Kaynaklarını Okuma Oranları

	%
Tamamını Okudum	6,3
Kısmen okudum	18,3
Hiç okumadım	15,6
Arapçasını okudum	1,5
Cevapsız	58,3
Toplam	100,0

3. Din görevlilerinin hadis bilgilerinde uydurma hadislerin etkisi de söz konusu olmakla beraber asıl mesele her duyulanan hadis olarak algılandığı popüler seviyede bir dini eğitimin veya bu seviyede bir bilgi düzeyinin varlığıyla yetinilmesidir. Hizmet içi eğitim imkânlarıyla bu mesele kısmen aşılabılır. Ama asıl çözüm, Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi müfredatına benzer bir müfredat eğitiminin verilmesi ve lisansüstü öğretim imkânlarının artırılmasıyla sağlanabilir.

4. Hadisleri anlama ve değerlendirmede din görevlilerinin bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu aktarılan verilerden net olarak anlaşılmaktadır. Yapılması gereken şey bir önceki madde de kısmen ifade ettiğimiz üzere İlahiyat alanında lisans ve lisansüstü eğitim imkânlarının imamlara kolaylaştırılmasıdır.

5. Kırgız dilinde hadis alanına ilişkin kaynakların yeterli düzeyde olmadığı anlaşılmıştır. Bu konuda da kaynak teminine dair yeni imkânların sunulması kaçınılmazdır. Bu konuda yukarıda da zikrettiğimiz üzere Manas Yayınları arasından yayımlanan Hadis Usulü ve Tarihi adlı eserin Kırgız diline çevrilmiş olması ve T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından hazırlanmış olan Hadislerle İslam adlı 7 ciltlik bir eserin Kırgızcaya çevrilmesi ve hemen tüm din görevlilerine ücretsiz olarak dağıtılması sevindirici bir adım olmakla beraber yetersizdir.

Netice itibarıyla, din görevlilerinin hadis formasyonlarının istenilen düzeyde olması için imamların ilahiyat fakültesi mezunları arasından seçilmesine dikkat edilmelidir. Ayrıca, din görevlilerine ilahiyat lisans ve lisansüstü eğitim imkânlarının kolaylaştırılması; hizmet içi eğitim seminerlerinde alanında uzman olan kişilerden hadis eğitimi verilmesi ve ivedilikle temel hadis kaynaklarının Kırgız diline aktarılarak tüm din görevlilerine ulaştırılması gerekmektedir.

Etik Beyan

“Kırgızistan’daki Din Görevlilerinin Hadis Bilgi Düzeyleri” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

KAYNAKÇA

- Aliyyu’l-Kârî. (1971). *el-Esrâru’l-merfûa fi ahbâri’l-mevdûa*, Beyrut: Mektebetü’l-İslâmî.
- Aliyyu’l-Kârî. (1984). *el-Masnû fi marifeti’l-hadîsi’l-mevzû*, Kahire: Mektebü’l-Matbuati’l-İslamiyye.
- Artıkbaev, K. (2003). *Kırgızistan’daki camilerde imamların vaazlarında kullandıkları hadislerin hadis ilmi açısından değerlendirilmesi, Oş örneği (Yüksek Lisans Tezi)*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Bilen, M. (2007). Din Görevlilerinin Hadis Bilgileri Üzerine. *İslami İlimler Dergisi*, 2/2, 81-104.
- Buhârî. (1998). *es-Sahih*, Riyad: Beytu’l-Efkârî’ d-Devliyye.
- Ebû Dâvûd. (1998). *es-Sünen*, Riyad: Beytu’l-Efkârî’ d-Devliyye.
- Eyüpoğlu, O. (2010). *Yoksulluk ve Dini Hayat Samsun Kent Merkezi Örneği*, Samsun: Etüt Yayınları.
- Eyüpoğlu, O. & Yıldız, M. (2016). Kur’ân’ı Anlamaya Yönelik Literal ve Kültürel Yaklaşımların Sosyal Değişmeye Uyum Açısından İşlevselliği. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5/3, 163-198.
- Eyüpoğlu, O. & Cora, M. & Yıldız, M. (2012). Kur’ân’ın Sosyal Yaptırımsallığı, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 33, 41-66.
- Eyüpoğlu, O. & Çelik, H. & Yıldız, M. (2017). Bireysel Dini Tecrübe ve İşlevselcilik Açısından Kur’ân Kıssaları. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6/4, 263-287.
- Eyüpoğlu, O. & Perşembe, E. (2018). İşlevsellik Açısından Ahlâk-Din İlişkisi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7/4, 79-96.
- Eyüpoğlu, O. & Usta, N. (2019). İtaat Kavramının Gereçekleri Açısından Kur’ân’ın Eleştirel Düşünceye Bakışı. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, , 19/2, 347-378.
- Fetteni. (1998). *Tezkiretü’l-Mevzuat*, Beyrut.
- <https://muftiyat.kg/maalyamat/>, 02.10.2018.
- İbn Arrak. (1995). *Tenzîhü’ş-şerâti’l-merfû’a ‘ani’l-ahbâri’ş-şeni’ati’l-mevzû’a*, Kahire: Mektebetü’l-Kahire.
- İbn Mâce. (1998). *es-Sünen*, Riyad: Beytu’l-Efkârî’ d-Devliyye.
- İbnü’l-Cevzî. (1995). *Mevzûât*, Beyrut: Dârü’l-kütübî’l-ilmîyye.
- Kılavuz, M. A. & Pay S. (2009). Kırgızistan’da Bir din eğitimi kurumu: medreseler. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18/1, 247-278.

- Kozukulov, T. (2005). Tarihî süreçte Orta Asya ve Kırgızistan'da din siyaseti ve eğitimi. *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 24, 167-182.
- Kozukulov, T. (2017). Kırgızistan'da devletin din siyaseti. *Akademik Hassasiyetler*, 4/7, 85-104.
- Köylü, M. & Murzaraimov, B. (2019). Kırgızistan'daki din görevlilerinin mesleki yeterlilikleri ve problemleri. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8/4, 3101-3125.
- Müslim. (1998). *el-Câmiu's-sahîh*, Riyad: Beytu'l-Efkâri'd-Devliyye.
- Selçuk C. (1993). Halkın Hadis Bilgisi Üzerine Mahalli Bir Araştırma. *Hadisin Dünyü-Bugünü ve Geleceği Sempozyumu*, Samsun, 215-228.
- Suyûtî, (1996). *el-Leâli'l-masnûa fi'l-ehâdisi'l-mevzûa*, Beyrut: Dârü'l-kütübi'l-ilmiiyye.
- Şevkani. (1986). *el-fevâidü'l-mecmûa fi'l-ehâdisi'l-mevzûa*, Beyrut: Mektebetü'l-İslami.
- Tirmizî. (1998). *es-Sünen*, Riyad: Beytu'l-Efkâri'd-Devliyye.

Extended Abstract

Those who want to religious knowledge through mosques and congregations meet their needs either from imams or teachers of the Qur'anic Courses based on their being males or females. The bases of religious services are constituted by those people. Because of this, the accumulation of religious knowledge of imams is extremely important to present effective religious services for target group. Imams use mostly hadiths which are the second source of Islam during their religious services. For this purpose, searching their hadith knowledge is very important.

First of all, having a sound understanding of hadith in a society depends on the having a correct and authentic hadith understanding of religion men and women. Thus, it is very important to investigate the hadith knowledge of imams as a field research. This study gives also information not only about the success of hadith education but indicate what should be done in this matter in Kyrgyzstan. Thus, the data obtained from this research contributes a lot not only to the hadith courses given at madrasas and faculties of theologies but also shows the need of hadith sources at educational settings.

Based on this basic problem, the following questions will be answered through this study:

1. What are the levels of hadith knowledge of imams who serve as religious men in Kyrgyz society?
2. Which sources do they use at obtaining hadith knowledge?
3. Do the fabricated hadiths affect their hadith knowledge?
4. Is their level of information enough at understanding and evaluation of hadiths?
5. Are there enough hadith sources in the language of Kyrgyz? What can be done about this issue?

When we evaluate the data obtained from this study we found that imams do not know basic hadith sources sufficiently and they have some difficulties at reach to those sources because there are not enough hadith sources or some basic hadith sources have not been translated into Kyrgyz language yet. Thus, it can be said that much more of imams' knowledge concerning hadith are fabricated or weak hadiths. The main reason for this is that since they have not taken enough hadith courses or information during their education, they cannot distinguish authentic hadith from fabricated hadith. They have particularly negative images about women because they accept fabricated hadith concerning women as authentic hadiths.

Even though they know some fabricated hadith as authentic hadith taken place in our questionnaire, this does not indicate that they have sound knowledge about hadith literature or hadith knowledge. For most of the imams know fabricated hadiths as authentic hadiths. More correctly, they believe that whatever they hear as hadith, they accept them as authentic hadiths. This also show that they look at hadiths as extremely literally and they have not taken a sound hadith education for evaluation them adequately in terms of hadith science.

As a conclusion, imams should be appointed from among those who graduated from faculties of theologies to have enough information about hadith. In addition, the chance of obtaining undergraduate or graduate level of theological education should be given to imams; hadith courses should be arranged to imams as pre-service courses by those who expert in hadith studies, and lastly basic hadith sources should be translated into Kyrgyz language and they should be delivered to imams immediately.

Ek: Projede Uygulanan Anket

Değerli Meslektaşlarımız,

Bu anket, din görevlilerimizin hadis konusundaki bilgilerinin mahiyetini sağlıklı bir şekilde tespit etmeyi amaçlamaktadır. Yapılan araştırma tamamıyla bilimsel nitelikli olacağından, ankete adınızı ve soyadınızı yazmanıza gerek yoktur. Araştırma sonuçlarının doğru ve güvenilir olması, sizin anket sorularını doğru ve samimi bir şekilde cevaplandırmanıza bağlı olacaktır.

Aşağıdaki soruları okuyarak, sizin durumunuzu yansıtan en uygun seçeneğe (X) işareti koyarak cevabınızı belirtiniz.

Değerli katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür eder, saygılarımızı sunarız.

Doç. Dr. Muhittin DÜZENLİ

Prof. Dr. Osman EYÜPOĞLU

Doç. Dr. Ferhat GÖKÇE

Anket Soruları

1. Göreviniz
 İmam   Müezzin   Diğer .....
2. Yaşınız: .....
3. Görev yaptığınız yeri işaretleyiniz:
 Köyde   İlçe ya da kasabada   Şehirde
4. Öğrenim durumunuz:
 İslam Üniversitesi   Medrese   Başka ise yazınız .....
5. Medeni haliniz:
 Evli   Bekâr   Boşanmış
6. Kaç defa evlendiniz?: .....
7. Evli iseniz şimdi kaç eşiniz var? .....
8. Evliyseniz çocuk sayısı:
 1-3   4-6   7-9   10 ve daha fazla
9. Meslekteki toplam kıdeminiz (Lütfen ay ve yıl olarak belirtiniz): ..... yıl; ..... ay
10. Din alanında özel öğrenim gördünüz mü?
 Evet   Hayır

11. Cevabınız evet ise kaç yıl sürdü? ..... yıl
Özel öğreniminizde hangi ilimleri öğrendiniz?
.....
12. Oturduğunuz ev :
 Bana aittir Kira Lojman Başka: .....
13. Ek bir işte çalışıyor musunuz?
 Evet Hayır
14. Cevabınız evet ise lütfen işin cinsini yazınız.
.....
15. Maaşınızın dışında maddi bir geliriniz var mı?
 Evet Hayır
16. Cevabınız evet ise maaşınızın dışında ayda ortalama olarak ne kadar kazanıyorsunuz?
.....

BURADAN İTİBAREN MESLEĞİNİZLE İLGİLİ SORULARA GEÇİYORUZ

- 17- Bulduğunuz yerde genel olarak okumak istediğiniz eserleri kolaylıkla bulabiliyor musunuz?
 Evet Hayır

- 18- Aşağıda adları yazılı Hadis kitaplarını mütalaa ettiniz mi?

	Tamamını Okudum	Kısmen Okudum	Hiç Okumadım	Arapça'dan Okudum
Buhari	☐	☐	☐	☐
Müslim	☐	☐	☐	☐
Tirmizi	☐	☐	☐	☐
Ebu Davud	☐	☐	☐	☐
Nesai	☐	☐	☐	☐
İbn-i Mace	☐	☐	☐	☐
Muvatta	☐	☐	☐	☐
Riyazu's-Salihin	☐	☐	☐	☐
Ramuzu'l-Ehadis	☐	☐	☐	☐

- 19- Hadis Usulü ile ilgili kitap okudunuz mu?
 Evet Hayır
- 20- Cevabınız evet ise kitapların adlarını yazar mısınız?
.....
.....
.....
- 21- Hadis Tarihi ile ilgili kitap okudunuz mu?
 Evet Hayır
- 22- Cevabınız evet ise kitapların adlarını yazar mısınız?
.....
.....
.....
- 23- Yukarıda zikredilen kitapların dışında Hadis ile ilgili olarak mütalaa ettiğiniz/okuduğunuz kitapları lütfen yazınız:
.....
.....
.....

LÜTFEN AŞAĞIDAKİ İFADELERİN KAYNAĞINI İŞARETLEYİNİZ

- 24- Beş vaktin sünnet namazlarını kılmak aşağıdakilerden hangisinin gereğidir?
 a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
 c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 25- "İlim Çin'de bile olsa alınız."
 a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
 c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 26- "(Ey Muhammed!) Sen olmasaydın âlemleri yaratmazdım."
 a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
 c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 27- "Kadınlara danışın ama onlara muhalefet ediniz."
 a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
 c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 28- "Ey Ali! Sana tuzu tavsiye ederim zira o yetmiş derde devadır."
 a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
 c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 29- "Allah kimin hakkında hayır dilerse onu dinde fakih kılar."
 a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
 c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 30- "Besmele çek, sağ elinle ye ve önünden ye."
 a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
 c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 31- "En iyileriniz eşlerine karşı en iyi davrananlarınızdır."
 a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
 c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 32- "Rabbim ilmimi artır."
 a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
 c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 33- "Hocanın vurduğu yerde gül biter."
 a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
 c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 34- Kıyametin alametlerinden olarak ahir zamanda Hz. İsa gökten inecektir.
 a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
 c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 35- "Mehdi Fatıma'nın evladındandır."
 a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
 c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 36- Sakal bırakmak aşağıdakilerden hangisinin gereğidir?
 a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
 c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 37- "Beşikten mezara kadar ilim öğreniniz."
 a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
 c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 38- "Allah Âdem'i kendi suretinden yaratmıştır."
 a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
 c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 39- "Kadınlarınıza yazmayı öğretmeyiniz ve onları yüksek odalarda barındırmayınız."

- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 40- "Ekmeğe saygı gösterin. Allah ona ikramda bulunmuştur ve onu sizin için yerin ve göğün bereketlerinden çıkarmıştır."
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 41- "Sadece iki kişiye hased edilir: Biri Allah'ın verdiği malı hak yolunda harcayan, diğer de Allah'ın kendisine verdiği hikmetle (bilgiyle) hükmeden ve öğretendir."
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 42- "Soğan ve sarımsak yiyen mescidimize yaklaşmasın."
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 43- "Mehdi benim neslimdendir, geniş alınlı ve burnu kalkıktır. Zulüm ile dolmuş olan yeryüzünü adaletle dolduracak ve yedi yıl hüküm sürecektir."
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 44- "Kalem kılıçtan keskindir."
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 45- "Ey inananlar, yeryüzünde bulunan helal ve temiz şeylerden yiyin."
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 46- "Benden sonra ümmetimde hilafet 30 yıldır. Sonrası hükümdarlıktır (saltanattır)."
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 47- Hz. Aişe: Rasûlullah (s.a.v.) ne bir hizmetçisini ne de bir eşini dövdü. O eliyle hiç bir şeye vurmadı.
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 48- Gümüş yüzük takmak aşağıdakilerden hangisinin gereğidir?
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 49- "Bir saat düşünmek bir yıl ibadetten daha hayırlıdır."
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 50- "Ben gizli bir hazineydim. Bilinmek istedim ve varlıkları yarattım."
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 51- " Kadın müslüman değildir ama Müslümana lazımdır."
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 52- "Yemek yiyene selam verilmez."
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 53- "Dünya'nın ömrü bir gün kalmış olsa dahi Allah benden veya Ehl-i Beytim'den bir adamı göndermek için o günü uzatır. (Onun) ismi benim ismime babasının ismi babamın ismine uygundur. Zulüm ile dolmuş olan yeryüzünü adaletle dolduracaktır."
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis

- c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 54- "Ümmetim 125. seneye ulaştığında çarpışmalar ve ahir zamana ait şeyler meydana gelecektir."
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
- c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 55- "İlim talebi için yola çıkana Allah da cennete giden yolu kolaylaştırır."
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
- c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 56- "Peygamber (s.a.v) hiçbir yemeği kötülemezdi. Canı çekerse yerdi, canı çekmezse yemezdi."
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
- c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 57- "Bakire bir kız Hz. Peygambere (s.a.v) gelip babasının kendisini istediğinin dışında evlendirdiğini söyler. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) kızı (evlenip, evlenmemekte) muhayyer bırakır."
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
- c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 58- "Allah'ın kulları arasında ondan korkanlar ancak âlimlerdir."
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
- c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 59- "Öğrenmeye ar olmaz."
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
- c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 60- Misvak kullanmak aşağıdakilerden hangisinin gereğidir?
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
- c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 61- "Âlimlerin mürekkebi şehitlerin kanından daha değerlidir."
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
- c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 62- "Ben yere ve göğe sığmadım fakat inanan kululumun kalbine sığdım."
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
- c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 63- "Allah ata binen kadınlara lanet etmiştir."
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
- c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 64- "Mü'minin artığı şifadır."
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
- c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 65- "Mehdi benim ümmetimdendir. Beş, yedi veya dokuz yıl yaşar."
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
- c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 66- "İmamınızı öldürmedikçe, kılıçlarınızla vuruşmadıkça, şerhileriniz dünyaya varis olmadıkça kıyamet kopmaz."
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
- c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 67- Hz. Aişe: Ne mutlu Ensar kadınlarına! Hayâ onların dinlerini öğrenmelerine engel olmadı.
- a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
- c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum

- 68- "Peygamber (s.a.v) yemekten sonra ağzını yıkadı."
a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 69- "Dul kadın (evliliği konusunda) velisinden daha fazla söz sahibidir. Bakireye ise sorulur; sukutu onun izni demektir."
a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 70- "O, amel yönünden hanginizin daha iyi olacağını denemek için ölümü ve hayatı yarattı."
a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 71- "Sofrada elini, mecliste dilini kısa tut."
a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 72- İ'tikafa girmek aşağıdakilerden hangisinin gereğidir."
a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 73- "Ümmetimin âlimleri İsrail oğullarının peygamberleri gibidir."
a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 74- "Gül Peygamberin (s.a.v) terinden yaratılmıştır."
a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 75- "Kadın olmasaydı erkek cennete girerdi."
a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 76- "Peygamber (s.a.v) ekmeğin bıçakla kesilmesini nehyetti."
a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 77- "Hilafet önce Medine'de sonra Şam, Cezire, Irak tekrar Medine'de nihayet Beytu'l-Makdis'te kurulacaktır."
a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 78- "Kadınlar Hz. Peygamber'den (s.a.v) kendilerine bir gün belirleyip o günde onlara ders vermesini isterler. Bunun üzerine o da onlara bir gün belirler...."
a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 79- "..... O'nun ilminden kendisinin dilediğinin dışında bir şey kavrayamazlar...."
a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 80- "İnanan bir erkek inanan bir kadına (eşine) kızmasın. Bir davranışını beğenmezse bir diğerini beğenir."
a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 81- "Üç şeye güvenilmez: Dünya, sultan ve kadın."
a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
- 82- "Ben ilmin şehriyim Ali de kapısıdır."
a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis

- c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
83- "Âdem" in bedeni çamur halindeyken bile ben Peygamberdim."
a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
84- "Erkek veya kadın her kim inanarak güzel işler yaparsa, işte öyle kimseler cennete girerler ve zerre kadar haksızlığa uğramazlar."
a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
85- "Kim muttaki bir âlimin arkasında namaz kılsa bir peygamberin arkasında namaz kılmış gibi olur."
a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
86- "Ben size Allah'ın hazineleri yanımdadır demiyorum. Gaybı da bilmem. Ben meleğim de demiyorum."
a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum
87- "Melek suru üflemeye kalkar, fakat birinin La ilahe İllallah dediğini işitirse, 70 yıl bir-
den (vazifesini) erteler."
a. Ayet-i Kerime   b. Sahih Hadis
c. Uydurma Hadis   d. Atasözü   e. Bilmiyorum